

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Levnet og Meeninger (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 125. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540297183072.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Et andet lille Blus, som en peen, smallived, hvidhuded freined Cancellieraads-Datter, tændte an i mit unge Bryst, da jeg læste til Confirmation hos Præsten Hcrr Cramer, skulde neppe være værd at tale om, dersom det ikke var i Betragtning af dets egentlige Tynder - Jeg var, som jeg har erindret, og som man let kan troe mig, dengang saa uskyldig, at jeg virkelig ikke vidste hvad Kjærlighed var, og at jeg enfoldig nok troede, at man ingen elskte, uden den, hvormed man giftede sig - Da dette sidste nu ikke kunde løbe ind i min Plan, saa bliver det temmelig klart, at jeg dengang hverken troede at elske min Regimentskorteermester-Frue, eller min Flensborger Pige, eller min freinede Jomfrue - det maatte da være denne sidste, som jeg havde gjort saa alvorligt et Anslag paa, hvilket jeg dog ikke erindrer - Thi 126 hvad de to første betreffen, da kunde jeg af de Romaner selv, som dengang allerede fordærvede min Indbildningskraft, ikke lære, hvad jeg skulde gjøre af dem - Men nu, da jeg med meer Erfarenhed seer tilbage til hiine Tider finder jeg ikke allene Kjærlighed i min daværende Opførsel, men selv alle de Motiver endskjønt kun en miniature, som siden har drevet mig, og som saa ofte har drevet andre til de heftigste Passioner - Det som drev mig til at elske Regiments-KorteermesterFruen, var virkelig et Glimt af den himmelske Sympathie, det jeg veed ikke hvad, som umiddelbar føder Ærbødighed eller Ærefrygt af sig, og som foreenet med den, nøder os til at elske, at ære, at tilbede ikke allene vor Overvinderskes Person, ikke allene hendes mindste Handlinger, men hendes Aandedræt, det Sted hun har staaet paa, hendes Feyl, den Uret hun gjør os - - nøder os til at ønske hendes Vel over alting, og at forfremme det efter Evne, uden mærkelig Hensigt til os selv - Min Tilbøielighed for den Flensborger Pige, var i Hensigt til dens DriveFjære af en gandske modsatt Beskaffenhed - Jeg vil nok troe, at en eller anden legemlig Skjønhed kan bringe det føromtalte je ne sçai qvoui i Gang, omtrænt, som Vinden bringer et OrlogSkib til at seyle, eller en antændt SvoelStik et KrudtTaarn til at springe - - men til at frembringe det, er den fuldkomneste Skjønhed i mine Tanker langt fra ikke tilstrækkelig - De to forførske Skjønheder, som min Flensborger Pige havde at fremviise, indprentede mig langt fra hverken Ærbødighed, eller noget besynderligt Ønske for hendes Vel - Det var egentlig kun mit Selv, min Fornøjelse, som jeg tænkte paa - Jeg kunde ved denne Leylighed saagot som Vinetti og maaskee saa got, som Aretin selv skrive en Afhandling om Nuditeterne og deres Virkning, der vilde være af en væsentlig Nytte baade for Naturforskere og for Moralister; - men jeg frygter for at efterlade mig et Ord, et Bogstav, der kan, selv kun ved en Hændelse afjage et ungt Ansigt en Rødme; et uskyldigt Hjerte, en lastværdig Bevægelse - Og jeg frygter næsten i denne Materie, allerede at have sagt for meget - Den Art af Kjærlighed, som jeg følte for min lille fregnede Jomfrue, havde igjen en Oprindelse, der var gandske forskjællig fra de to ovenanførte - Forfængelighed var, som jeg nu begriber, den Snare, hvori mit Hjerte da blev fanget - - virkelig fanget - Thi det havde kun været almindeligt, om jeg i mine Ønsker altid havde ladet mig nøye med, at ansees for elsket - Men uformærkt forandrede mit Ønske sig fra at ville ansees derfor, til at

127 ville være det - Og dette tænker jeg er en Sjeldenhed - Thi gjerne har man en eller anden med Høyagtelse incompatible Fordom mod den, hvormed man faaer i Sinde blot at pryde sig - Mit LevnetsLøb skulde blive uendeligt, om jeg ved alle Leyligheder vilde udførligt opskrive mine Betænkninger; og denne Materie, som sagt, er desuden for øm - Jeg vil derfor spare de mange smukke Tingjeg havde at sige i denne Fald; skrive min Historie, som den er, og lade enhver slutte deraf, hvad han kan - Jeg var den øverste blant de Dreng, der gik til Læsning, ligesom min Elskelige var det blant Pigerne - Denne Omstændighed allene bevægede os strax og uden Aftale til, at give hinanden vor Ret, ved at skjælnes os paa en kjendelig Maade fra Mængden, og at hilse hverandre baade før, og oftere og dybere, end nogen anden - Men aldrig bøyede mit Legeme sig saa dybt, at jo min Sjæl i Forhold kneysede destohøyere; og jeg tænker, at det omtrent har havt samme Beskaffenhed med hendes - »Af Erfarenhed« - sagde omtrænt mit Compliment - »af SelvBevidsthed, veed jeg, min Jomfrue, at De ikke skulde nyde denne Rang, dersom ikke Fødsel og Fortjenester berettigede Dem dertil - Jeg yder Dem derfor efter min Pligt den Ærbødighed, der unegtelig tilkommer Folk af Deres og mit Slag« - »Det er just Deres Plads, min Herre« - saaledes svarede hendes Kniks omtrent - »det er just Deres Plads, som gjør Dem min Opmærksomhed værdigere, end nogen af de andre« - - Denne Distinction voxte, som alting, Gradeviis - Vor Opførsel faldt i Hensigt til de andre, fra Koldsindighed, til LigeGyldighed, og derfra til Foragt - og steeg i Hensigt til os selv fra Høflighed til Ærbødighed og derfra til en næsten virkelig Høyagtelse - I det mindste dreyede hun sig efterhaanden meer og meer, saa at hun tilsidst naar hun neyede sig for mig næsten vendte sine Selskabs-Søstre Ryggen, da hun dog i Begyndelsen stoed i lige Linie med dem; og jeg som først værdigede en og anden en temmelig fortroelig Hilsen; jeg affærdigede dem tilsidst alle under et, ved et gesvindt Slag med Hatten - Paa den anden Side, glemte vi aldrig, naar vi reciterede vor Lectie for Præsten, at affectere den nøyeste Opmærksomhed paa hverandres mindste Ord, paa Bevægelsen af vore Læber; ligesom vi altid, naar det var forbi, gav hinanden, enten vi saa havde gjort det ret eller galt, vort Bifald tilkjende ved et beundrende Smil - Naar de andre blev afhørte, affecterede vi derimod desto meer Skjødesløshed; og Forfængelighed drev mig uværdige saavit, at jeg i den Tid tryglede hendes Bifald ved adskillige

128 smaae Pudserier; som da de, efter Ønske blev belønnede, opmuntrede mig til fleer og større; indtil jeg derved tilsidst tildroeg mig alles og i sær Præstens Opmærksomhed - Heri begyndte vi allerede at skjælnes os fra hinanden; ligesom jeg er overbevist; at det var mig allene, hvis Hjerte faldt i den Snare jeg selv havde opstillet - Jeg kunde tydelig see paa vort lille Selskab, at enhver formodede en Slags Forstaaelse imellem mig og min Heltinde; og det blev min Ærgjerrighed derom at gjøre, at vedligeholde denne Formodning - Jeg sparede i denne Hensigt intet; uden Ord; hvoraf jeg tilforladelig ikke troer, at have vekslet tyve i min Levetid, med min daværende Elskelige - Men jeg anstrængede alle min Sjæls Kræfter paa at forfiine, at styrke og at udviide Pantomimens Sprog, som Naturen selv havde lært mig, jeg veed ikke hvorledes - og dette kunde ey

andet, end bringe alle de ømmeste, følsommeste Fibrer af mit Hjerte i Bevægelse - Som en god Acteur, i sin Rulles Hede, ofte glemmer sig selv, og virkelig bliver den, som han kun skulde forestille; saaledes gik det mig - Jeg ønskede, skjønt kun Gradeviis og uformærkt meer og meer Virkelighed i min Leeg - Jeg begyndte at føle en Art af martrende Kulde i mit Hjerte, naar jeg gik fra Præsten, og jeg længtes meer efter at komme der igjen, end jeg skulde have gjordt, om jeg ikke havde formodet min freinede Pige der - Dette gik saavit, at jeg, endog efter at den Forbindelse, hvori vi havde staaet, var ophævet; i nogle Uger spildte mangen en Gang forbi hendes Vinduer, blot for ved mine dybe Hilsner at trygle et Kniks af hende - Videre forbød Omstændighederne mig dentid, at komme - og da dette Neyende, saa betydende, som det endog undertiden kunde være, var for liden Næring for mit Hjerte; faldt det snart i Dvale; og det heele forsvandt af sig selv - Jeg igjentager, førend jeg slutter denne Paragraph, at jeg dengang, saa vit jeg erindrer, uagtet alle disse anførte Følelser, ikke tiltroede mig Kjærlighed, eller egentlig vidste, hvad den var - Dersom jeg elskte de to første, som min Moder og som min Amme, saa elskte jeg denne sidste, som en Syster eller en Veninde; og mit højeste Ønske steg kun til, at ville agtes og yndes meer end andre af hende - To Fordomme som den Tid var mig indprentede; at man nemlig ikke kunde elske, uden den hvormed man giftede sig; og at man kun kunde gifte sig, naar man havde LeveBrød; hindrede mig i at fatte større Anslag - De Romaner selv, som jeg læste, lærte mig ikke meer - Thi hvad de sagde meer end de burde sige for unge Læsere; deraf 129 forstoed jeg til min Lykke piatud ikke et Ord - Dog min Skjæbne vilde, at jeg snart, altforsnart skulde blive bedre oplyst - Endnu maae jeg erindre, at jeg saa tiilig ikke allene følte, men selv, uroest, opvakte en Art af Kjærlighed - En stumpet, tyk, kobberansigted Pige, paa sin mellemste Alder - naar man ellers regner 90 Aar for den yderste Punct af det menniskelige Liv - en Pige, som havde tilbragt omtrænt de sidste tredive Aar af sin Levetid i min Rectors Huus, som ikke allene opvartede hans Pensionairer, men og troede sig berettiget at udøve en Art af Myndighed over dem - en knarvurn, om ikke bidsk Skjønhed, som jeg virkelig traktes i Haar med, den første Aften jeg havde den Ære, at komme i Kjendskab med hende; og som jeg siden kun ved Tvang havde kundet forliges med - hun maatte, som jeg nu kan slutte mig til, Tid efter anden have opdaget noget hos mig der, behagede hende - Endeel Caresser, af hendes Façon - en voxende og ellers ubegribelig Føyelighed; og især nogle Friheder, som hun ved visse Leyligheder toeg sig; overbeviise mig nu derom, da jeg har Erfarenhed nok til at forstaae dem - Havde jeg den Tid været tre, fire Aar ældre, tvivler jeg af mange Grunde ingenlunde paa; at jeg jo var blevet et nyt Beviis paa den meget grundede Sætning; at et ungt Menniske staaer den største Fare for at tabe sin Uskyldighed i et middelaldrende Fruentimmers Arme - En Grund hertil, som jeg før har anført noget af; og som jeg næsten tvivler paa, at nogen for mig udtrykkelig har bemærket; er den - at nemlig Kjærlighed saavel som den vi elske, ligefrem omdanner sig i vort Hjerte, efter de Begreb vi har; og at vi følgelig, som Børn, før kan falde paa at elske dem, der ligne vore Mødre, og vore Ammer, end dem, der ligne vore Systre - - For deres Skyld, som maaskee turde sige, at denne Paragraph af mit Levnets Løb, var umoralsk, vil jeg blot pege paa de Lærdomme, som enhver uden al nøye EfterTanke, kan skimme lige oven deraf - Saaledes vil uden Tvivl Regimentskorteermester-Fruerne, ved første Øyekast lære at tilmaale de unge Drenges deres Venlighed og deres Hilsener med Agtpaagivenhed, Karrighed, og selv med Strængthed - og de Flensborger Piger vil lære at bedække deres Bryster noget omhyggeligere - Præsterne, vil, som jeg haaber, herefter tage sig meget nøye i Agt, for at give Forfængelighed den mindste Føde i deres unge Forsamlinger - og de der har Kostgjængere, vil ikke lade deres endskjønt gamle Piger, komme dem for nær, naar de er fjorten Aar gamle - 130

Da jeg i mit femtende Aar kom til Kjøbenhavn, og blev Student, var mit Hjerte saa reent for Elskov, som en Tavle, hvorpaa intet er skrevet - Men her lagde Forfængelighed mig snart en nye Snare - Jeg kom til at logere paa Kammer, med min ældste Broder og to andre unge Studenter, hvoraf den yngste var i det mindste to Aar ældre end jeg - Jeg veed ikke, om alle unge Mennisker i Almindelighed, naar de blive det, man kalder Karle, sætte saa stoer en Priis paa deres Karlskab, som vi satte derpaa - Men det er vist, at vi ansaae denne nye Rang, vi havde opnaaet baade for vort højeste og vort ømmeste Point d'honneur - og at jeg i sær, den Tid, tusinde Gange heller havde ladet mig skjælde for en Skjælm, end for et Barn, eller en Dreng - Jeg begriber nu, at min onde Samvittighed allene var Aarsag heri - at jeg nemlig fandt mig meer fornærmet ved en Beskyldning, som den overdrevenste Stolthed ikke kunde forestille mig som reent ugrundet; end ved andre, hvorfor mit Hjerte strax frikjendte mig - Jeg havde imidlertid, om jeg ellers vilde forsvare min Post, mange fleer Vanskeligheder at overvinde, end nogen af de andre - Jeg var baade den yngste og den mindste, og som jeg før troer at have anmærket selv i Forhold af min Alder virkelig liden - Da der nu, som man veed, i alle eller dog de fleste huuslige Selskaber hersker en lovlig Sædvane, der har sin Oprindelse, af Begjærlighed efter TidsFordriv - at nemlig en, som man siger, maae holde Lyset for alle de andre - saa var det ingen Under, at mine tre SelskabsBrødre strax udsaae mig, som en Person, der var best skikket til dette Brug - Jeg havde al min Vittighed og alt mit Mod nødig for at afvende denne Ulykke - Dog kunde jeg, uagtet alle mine Bestræbelser ikke bringe det saavit, at man vilde tage mig for fuld - Gives da tilkjende, at der især ere fire Mærker, hvorved en nyegjort Karl uimodsigelig kan beviise sin Mandhaftighed, og uden hvilke hans academiske Indskrivelse, og selv hans Kaarde kun lidet vil hjælpe ham - Intet af disse fire Mærker fattedes mine tre Contubernaler, og jeg allene, jeg uheldige kunde ikke fremvise et eneste af dem - Det første, som er at røge Tobak, forbød en da uovervindelig Modbydelighed mig - det andet, at gaee paa Verts-Huus; dertil var jeg endnu den Tid for undseelig og frygtsom - det tredje var at lade sig barbere, og jeg ulykkelige var da saa glat paa min Hage, som jeg nu er inden i min Haand - det fjerde var at have en Kjæreste - Dette syntes mueligst for mig at opnaae - og jeg besluttede saa stadigt at ville have en jo før jo heller; at dersom til den Tid 131 den fromme Magdelone, eller den cumaniske Sybille eller Hexen af Endor, med en eneste venskabelig Mine, havde gjort mig dristig nok, at byde mig frem, jeg da uden mindste Betænkning skulde have kastet mig

i hendes Arme. -